

per ignorantiam invincibilem, poterit Deum ex infusa charitate diligere.

15. *Impugnatur secundo.* — Præterea, hi etiam qui Trinitatem norunt et habitu credunt, possunt ex sola consideratione Dei, ut est unus, eum ex charitate super omnia diligere: ergo non potest illa esse adæquata ratio objectiva illius amoris. Imo nec sufficiens videtur, quia hæreticus alias credens Deum esse trinum et unum, potest illum diligere amore naturali, et non charitatis. Verum est tamen non diligere illum super omnia, neque propter singularem illam excellentiam, et ideo quoad hanc posteriorem partem defendi posset, bonitatem Dei spectatam cum illa excellentia, qua est communis realiter tribus personis, et quatenus movet ad amandum propter se non solum Deum, ut Deus est, sed etiam Patrem, ut Pater est, et secundum propriam et personalem perfectionem ejus, et similiter Filium et Spiritum Sanctum, illam (inquam) bonitatem, si pure et cum debita proportione ametur, propter talem bonitatis excellentiam, non posse actu naturali amari, ac proinde esse sufficientem rationem specificandi amorem per se infusum et supernaturalem. Nihilominus tamen quoad priorem partem ratio facta concludit non esse necessariam considerationem hanc illius bonitatis ad amorem supernaturalem: poterit tamen fortasse cum aliqua proportione, ut jam explicabo, applicari.

16. *Vera et communis ratio hujus distinctionis.* — Dicitur ergo aliter, per fidem cognosci Deum ut majorem benefactorem nostrum quam per solam rationem naturalem, quia per fidem plura beneficia cognoscimus nobis a Deo provenire quam per lumen naturale, et inde diversum amorem erga Deum oriri. Neque multum ab hac ratione discrepat communis modus distinguendi Deum ut finem naturalem vel supernaturalem, seu ut auctorem naturæ, vel gratiæ, et quod sub his rationibus diligatur amore naturali vel infuso, qui ex illis rationibus sufficienter distinguuntur specie, quia licet bonitas Dei in se sit eadem, apprehenditur sub diversis titulis seu gradibus bonitatis, et sub communicationibus diversarum rationum, quas nobiscum habet in bonis suis, quæ communicationes solent esse sufficientes ad distinguendas amicitias. Quam rationem distinguendi hos amores, et eorum objecta videntur secuti antiqui auctores, licet variis modis aut verbis illam explicent. Nam D. Thom. 1. 2, quæst. 109, artic. 3 ad 1, sic

inquit: *Charitas diligit Deum super omnia eminentius quam natura. Natura enim diligit Deum super omnia, prout est principium et finis naturalis boni; charitas autem secundum quod est objectum beatitudinis, et secundum quod homo habet spiritualem quamdam societatem cum Deo.* Et idem in substantia dicit 2. 2, quæst. 23, art. 4, ubi Cajetanus id explicat, et Capreolus in 3, distinct. 27, q. 1, concl. 2, et in illius defensione alia loca et testimonia D. Thomæ congerit; et Hispalens. ibi, quæst. 1, artic. 3. Eandem doctrinam tradiderunt Altisiod., lib. 2, tract. 1, c. 4, licet aliter explicet, dicens amorem Dei esse naturalem, quando excitatur ex effectibus Dei naturalibus, gratuitum vero, quando per altiora media bonitas Dei repræsentatur; idem fere, licet magis explicatum, habet Alens., 2 part., quæst. 31, membr. 3, et in idem redeunt quæ latius docet quæst. 91, membr. 1, artic. 1, et optime Richard. 2, distinct. 3, art. 7, quæst. 1, ad 1.

17. *Objectio Scoti.* — Sed contra hunc modum explicandi objectum formale charitatis argumentatur imprimis Scot., in 3, distinct. 27, § *Contra primam.* Quia amare Deum ut objectum beatificum, est amare Deum non propter se, sed ipsi amanti; ergo ut sic est objectum amoris concupiscentiæ, non charitatis. Antecedens patet, quia cum dicitur Deus, ut objectum beatificum, non additur Deo, nisi respectu ad nos, quatenus potest nos tam excellenti modo beatificare, quod pertinet ad bonum nostrum, et consequenter ad amorem concupiscentiæ. Eademque objectio fieri potest, si distinguatur Deus ut finis naturalis vel supernaturalis, quia idem est esse objectum beatificum, quod esse finem supernaturalem. Item si distinguatur ut auctor gratiæ, vel naturæ, quia secundum hos etiam respectus consideratur ut bonum nostrum. Denique idem est si consideretur per respectum ad hæc vel illa beneficia, vel hanc aut illam bonorum communicationem. Nam si amatur Deus in ordine ad talia beneficia, est amor concupiscentiæ; si vero propter talia beneficia jam accepta, erit amor gratitudinis. Amor autem amicitiae seu charitatis abstrahit a beneficiis, et fertur in Deum propter se: ergo respectu hujus amoris, nihil refert quod cognoscatur Deus ut conferens hæc vel illa beneficia, nec quod per hæc vel illa media cognoscatur, quia semper est eadem bonitas quæ per illa media cognoscitur, et a qua omnia illa beneficia proveniunt, quæ bonitas propter se placet et amatur.

18. *Solvitur objectio, et communis sententia explicatur.* — Respondetur nihilominus sensum illorum verborum D. Thomæ et aliorum auctorum non esse, per charitatem amari Deum ut objectum beatificans formaliter, id est, sub illo respectu et motivo, ut nos beatificet, nec amari ut auctorem gratiæ, quia ametur ut nobis conferat gratiam, contra quem sensum objectio Scoti procedit. Sed sensus est, bonitatem Dei, spectatam ut supernaturalem communicabilem hominibus per gratiam et per gloriam, sub quadam excellentiori ratione bonitatis apprehendi, quæ ad amorem sui et propter se ac super omnia movet, qui amor inde habet speciem excellentioris ordinis, ac vires naturæ superantis. Et sic etiam quo Deus nobis altiora beneficia contulit, eo bonitas ejus mirabilior, et quodammodo major nostro concipiendi modo apparet, ac proinde diligibilior, seu altiori modo diligibilis, non quia propter beneficia diligatur, sed quia per beneficia manifestatur ipsa absoluta Dei bonitas, ut altior et potentior. Et sic etiam specialiter ex beneficio incarnationis eadem Dei bonitas excellentius innotuit, et singulariter communicabilis apparuit, ut proinde tanquam excedens ordinem naturæ merito concipiatur. Hæc ergo diversitas sufficit ut Dei bonitas, licet in se una et simplicissima sit, sub ratione duplicis motivi distinguatur, quæ ad amorem supernaturalem a naturali distinguendum sufficiat.

19. *Et declaratur amplius.* — Quod etiam potest in hunc modum explicari ex D. Thom., 1 part., quæst. 60, art. 5, ad 4, et Richardo, loco allegato: nam bonitas Dei præcise spectata, ut auctoris naturæ, habet cum natura vinculum quoddam naturale, et quasi necessariam connexionem, ratione essentialis dependentiæ quam habet natura a Deo auctore suo, tum in ratione primi principii, tum in ratione ultimi finis proportionati naturæ. Et ideo bonitas Dei sic considerata, licet alioqui in se sit infinita, et longe altioris ordinis ab omni creata natura, nihilominus, in ratione objecti, est naturalis ratio amandi, et Deus ipse est objectum naturale, quia naturali impetu tendit voluntas in Deum sic spectatum. At vero eadem Dei bonitas, spectata ut communicabilis per gratiam, et Deus ipse ut auctor gratiæ et supernaturalium donorum, non habet naturale vinculum cum naturali natura, quia natura, ut sit et omnem naturalem perfectionem habeat, non pendet a Deo, ut auctore gratiæ. Nam si per impossibile Deus non

posset naturam supernaturaliter perficere, sufficienter posset natura ab illo essentialiter pendere, sicut illum philosophi cogitaverunt. Et hinc fit ut natura non feratur naturali pondere in Deum sub illa altiori ratione cogitatum, ac proinde non diligat illum amore altiori, sed naturali. Et ita responsum est ad Scoti objectionem, et ad omnia quæ in illa addebantur, procedunt enim ex sola verborum æquivocatione, ut late notavit Capreolus, loco allegato.

20. *Solvitur dubitandi ratio in num. 1.* — *Diluitur prima ejus probatio ibidem.* — Hinc etiam facile patet responsio ad rationem dubitandi in principio propositam; quamvis enim possit Deus per se diligi aliquo amore naturali, non inde fit sub quacumque ratione posse similiter naturali amore diligi. Et ad primam probationem in contrarium factam, quod voluntas eo vehementius fertur in bonum, quo majus et excellentius ei proponitur, respondemus hoc esse verum intra latitudinem objecti proportionati, et habentis naturale aliquod vinculum cum ipsa natura. Quod necessarium est, præsertim in amore absoluto, et benevolentiae alterius, et maxime si sit super omnia. Quia licet sit amor alterius propter ipsum, debet fundari in aliqua unitate cum amante, non tanquam in ratione amandi, sed tanquam in conditione et dispositione necessario prærequisita ex parte amantis ad omnem amorem, ut docet D. Thom., 1 part., q. 60, art. 5, ad 2; consentanee ad illud Aristotelis, 8 Ethicor., cap. 2: *Amabile bonum, unicuique autem proprium*, cujus sensus, ut supra dixi, non est omne bonum naturaliter amari ut bonum diligentis, alioqui destrueretur naturalis amor amicitiae simpliciter, quod est contra ipsum Aristotelem. Sed sensus est neminem velle bonum, nisi vel sibi, vel ei quem unum secum aliquo modo recognoscit. Et inde etiam fit ut juxta varias rationes unitatis, vel societatis, seu conjunctionis, diversi etiam sint amores, ut lueulenter exposuit D. Thom., quæst. 2 de Virtutibus, seu unic. de Charit., art. 2; et ideo ex diversa unione quam habet nostra natura cum Deo, ratione solius dependentiæ naturalis, vel ratione communicationis in gratia et beatitudine supernaturali, optime colliguntur diversæ species amicitiae et dilectionis ad Deum, non tanquam ex formali distinctivo, sic enim sumitur distinctio ex objecto, modo declarato, sed tanquam ex fundamento, vel conditione ad amorem amicitiae necessaria. Quia non potest natura se exten-

dere suis viribus ad diligendum sine fundamento alicujus conjunctionis, vel dependentiæ naturalis, et e contrario ubi fundamentum unitatis est diversi ordinis, etiam amor est diversus, sicut in simili tradit de Virtutibus politicis Aristoteles, 3 Polit., cap. 3.

21. *Ad secundam probationem in eodem num. 1.* — Ad secundam probationem satis responsum ac declaratum est, quomodo eadem bonitas, sub diversis rationibus concepta, esse possit motivum multiplex et sufficiens ad distinguendum amorem infusum a naturali. Nam ipsa bonitas Dei secundum se spectata, licet sit altior et excellentior quam omnis natura creata, non est absolute supernaturalis. Quia comparata ad Deum est illi connaturalis; comparata vero ad hominem in ratione objecti diligibilis, est naturalis homini, ut habenti naturalem quamdam connexionem cum Deo, vel propter quamdam similitudinem ad illam, quia naturaliter est ad imaginem et similitudinem Dei, vel multo magis propter essentialem dependentiam a Deo. Ideoque bonitas Dei sic spectata censetur contenta intra ordinem naturæ, et esse objectum naturaliter diligibile; ut vero est communicabilis homini, aliis modis superantibus ordinem naturæ, est supernaturalis quoad connexionem cum natura creata, et consequenter est etiam objectum excedens inclinationem et vires naturæ. Et ideo fieri non potest ut amor naturalis sit æqualis in adhæsione ad Deum secundum apprehensionem cum supernaturali, ut etiam ex his quæ capite 6 adduximus satis comprobatur. Et hinc etiam oriuntur effectus qui a posteriori ostendunt horum amorum diversitatem. Nam amor charitatis virtute complectitur observantiam omnium præceptorum, non tantum naturalium, sed etiam supernaturalium, quod non habet naturalis amor Dei, solum enim extenditur ad observandam Dei voluntatem, quatenus per rationem naturalem manifestatur. Item amor infusus fortior multo est ad resistendum tentationibus quam naturalis, licet interdum esse possit tam acerba tentatio, ut cum solo communi auxilio gratiæ non possit quis in amore perseverare sine majori auxilio, juxta ea quæ de victoria tentationum libro 4 diximus, quæ in præsentibus, servata proportione, applicanda sunt. Denique amor Dei ex charitate de se ad perfectiorem usum virtutum, et ad plura propter Deum operandum inclinatur, quam naturalis amor Dei, ut ex discursu Pauli 1 Corinth. 13 colligitur. Quæ omnia proveniunt ex illa altiori

consideratione bonitatis Dei, sub qua charitatem excitat et specificat.

22. *Instantia. — Dissolvitur.* — Sed instant aliqui, quia homines simplices et rudes nesciunt has rationes discernere in bonitate Dei, et nihilominus illum diligunt ex perfecto amore charitatis, etiamsi bonitatem ejus vel simpliciter et absolute considerent, vel etiamsi sub ratione creatoris vel omnipotentis, aut alia simili naturali ratione illum contemplantur. Respondetur: si hi rudes et simplices ex pura ratione procedant, sine dubio non diligunt Deum sicut oportet, etiamsi per benevolentiam et propter ipsum, eum diligere videantur. Si autem procedant ex fide, quamvis nesciant illas rationes nostro speculativo modo distinguere, nihilominus in usu ipso et exercitio apprehendunt Deum, ut bonum quoddam excellentioris ordinis, et hoc satis est ut per gratiam ad supernaturalem amorem eleventur. Simile enim argumentum fieri potest de fide et modo credendi sicut oportet, quia simplices non discernunt quomodo nitantur primæ veritati in credendo, et nihilominus vere credunt sicut oportet, confuso et simplici modo apprehendendo hanc doctrinam ut divinam et a Deo traditam, et illi simpliciter propter Deum assentiendo. Et fere in omnibus operibus infusarum virtutum est hæc doctrina necessaria.

23. *Satisfit tertiæ probationi in eodem num. 1.* — Ad tertiam probationem, ex ficto illo casu de vidente Deum, et non habente supernaturale auxilium ad amandum, habente tamen paratum generalem concursum, respondeo in eo casu hominem illum dilecturum esse Deum super omnia, non tamen amore charitatis, sed naturali. Unde si homo ille simul cum visione Dei haberet naturalem scientiam et cognitionem Dei sufficientem ad amandum ipsum super omnia, ille homo non haberet duos actus amoris Dei, sed unum, fortasse accidentaliter magis perfectum, quia forte ratione visionis voluntas operaretur toto conatu et intentione, facilius quam sine illa. Vel saltem amor ille qui, seclusa visione, non esset necessarius quoad exercitium, ratione visionis necessario exerceretur, nunquam tamen ascenderet ad nobiliorem speciem ex defectu virium potentiæ naturalis. Et ob eandem causam, etiamsi homo ille non haberet aliam cognitionem Dei præter visionem, etiam amaret Deum toto conatu naturali, eundem tamen actum amoris eliceret, quia solum amaret Deum ut bonum quoddam connaturale sibi, a quo scilicet sua natura essentialiter manat et pendet.

Quia licet sic intuens Deum, in illo videat excellentiam illius bonitatis, ut tribus personis communicatam, vel fortasse etiam ut communicabilem hominibus per gratiam altioribus modis quam per naturam; nihilominus non diligit eum in illo casu sub illa excellenti ratione, sed tantummodo suæ naturæ accomodato, et ipsamet excellentiam illius bonitatis quasi naturaliter amaret, quatenus est unum cum ipso Deo, a quo hominis natura essentialiter pendet, quia non potest facultas voluntatis per se altius elevari, ut declaratum est. Altera difficultas in fine argumentorum proposita, in capite sequenti tractabitur.

CAPUT XV.

UTRUM AD AMANDUM DEUM AUCTOREM GRATIÆ AMORE ETIAM IMPERFECTO, SIT PER SE NECESSARIUM GRATIÆ SUPERNATURALIS AUXILIUM?

1. *Primum dubium. — Resolutio — Deus auctor gratiæ potest naturali amore diligi.* — Duo dubia in hoc titulo insinuantur. Unum est, utrum Deus, ut auctor gratiæ, vel, quod perinde est, ut objectum beatificum, possit amari aliquo amore naturali sine speciali auxilio gratiæ? Et de hoc nihil novi superest dicendum, ideoque propter dubium in hoc sensu propositum, caput hoc non institueremus. Ita enim illud definiendum est, sicut in capite 5 de actu fidei traditum est, nimirum, posse voluntatem nostram aliquo amore naturali ferri in Deum trinum et unum, auctorem gratiæ, etc. Probatur, quia omnes illi qui habent notitiam aliquam et credulitatem aliquorum supernaturalium mysteriorum nostræ fidei, ad Deum pertinentium, quamvis Catholicam et infusam fidem non habeant, possunt aliquo modo diligere Deum ita sibi propositum, verbi gratia, trinum et unum, glorificatorem et sanctificatorem hominum, ut notum est in hæreticis, et ex parte in Judæis, quatenus aliqua supernaturalia credunt. At isti, sicut non credunt fide supernaturali, ita nec diligunt amore supernaturali, seu charitatis, neque perfecto, neque imperfecto; sive hoc sit, quia ex natura sua amor charitatis necessario supponat fidem infusam, sive quia saltem ex lege Dei nemini datur auxilium supernaturale ad amandum, nisi prius credat, sicut oportet, quæ amanda sunt, ut significavit Concilium Trident., sess. 6, cap. 6. Altero enim ex his modis necessario supponi debet fides ante amorem supernaturalem voluntatis, ut latius

probandum est in materia de fide, ubi hæc ratione inter alias ostendemus fidei actum esse adultis ad salutem necessarium. Ergo cum hæretici et Judæi fidem infusam non habeant, ille amor non potest in eis esse charitatis, sed erit vel naturalis concupiscentiæ, vel etiam si sit benevolentia, erit ex sola complacentia naturali in tali objecto. Unde juxta doctrinam traditam talis amor non erit ex motivo supernaturali; sed solum, circa illud bonum, quod in Deo sic proposito supernaturale apparet, ex naturali propensione ad Deum, ut est auctor naturæ, a quo ipsemet necessario pendet, materialiter versabitur, ut in sequenti puncto magis explicabitur; nam in hoc nihil novi addendum occurrit.

2. *Secundum dubium in titulo capituli intentum. — Alia quæstio de supernaturalitate talis actus supponitur.* — Aliud ergo punctum et proprie intentum est, an ad omnem amorem Dei ex proprio motivo charitatis, id est, propter bonitatem Dei, ut objectum beatificum, necessaria sit gratia, etiamsi amor ille in suo ordine imperfectus sit. Quod pendet ex alia quæstione, scilicet, an ille amor in sua entitate naturalis vel supernaturalis sit. Nam profecto, si est naturalis, non solum haberi poterit sine auxilio supernaturalis ordinis, veram etiam aliquando sine quolibet speciali auxilio gratiæ. Quia imperfectus amor esse potest cum peccato, non solum habituali, sed etiam actuali, sicut possunt esse simul absolutum velle, et conditionatum nolle ejusdem objecti, id est, Volo, et Nollem; nam sic homo, cum peccat, absolute vult id in quo scit offendere Deum, doletque quod illi actui conjuncta sit aversio a Deo. In tali ergo amore non est magna illa difficultas extrinseca, quæ provenire solet ex victoria tentationum, et ex absoluto proposito non offendendi Deum, vel placendi illi in omnibus; ergo ex hæc parte non est necessaria gratia specialis ordinis naturalis ad illum actum. Unde si aliunde actus ille in sua entitate naturalis sit, non erit ad illud necessarium auxilium supernaturalis ordinis; ergo nullum auxilium gratiæ erit simpliciter necessarium ad talem actum. Tota ergo quæstio ad entitatem actus revocatur, sitne supernaturalis ordinis, vel naturalis.

3. *Pars negans illum actum esse supernaturalem. — Probatur primo. — Secundo. — Tercio.* — Quod ergo amor ille supernaturalis non sit, probari potest primo, quia ille amor non est sicut oportet ad justitiam obtinendam; ergo ad illum non est per se ac intrinsece neces-